

SIR STEVEN, WE PRESUME...

dl. 2 interview

Het kasteel van Sir Steven

Frans Westra en Ale Dijkstra zijn beiden doctoraalstudenten in de geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

...Een rommelige huiskamer in het Londense Hampstead. Het loopt tegen kerstmis 1976 en tegenover ons zit een enigszins nerveuze Norman Cohn van Sussex University. Na het interview naar aanleiding van zijn laatste boek (zie Groniek 49), valt terloops de naam Runciman. Deze had namelijk een voorwoord geschreven bij Margaret Murray's "The Witch cult in Western Europe" wier visie door Cohn geheel getorpedeerd werd. Hoe was het toch mogelijk, vroeg Cohn zich af, dat een historicus met de reputatie van Runciman zijn medewerking hieraan verleend had. Omdat het ons wel aardig leek Runciman eens te interviewen vroegen wij Cohn hoe groot hij de kans achtte dat het

ons zou lukken bij hem binnen te komen. Daarover kon hij ons geen uitsluitel geven, maar hij liet wel doorschemeren dat Runciman enigszins excentriek was en in Schotland een teruggetrokken leven leidde. Bij latere schriftelijke navraag bleek Cohn Runciman in twintig jaar niet gezien te hebben en verstrekte hij ons welwillend Runciman's adres in Schotland met de omineuze toevoeging "a long way to travel. And incidentally, Sir Steven is 76 years old!"

Welgemoed schreven wij Sir Steven met een aanbeveling van mevrouw Ebels-Hoving en tot onze verbazing bleek Sir Steven zeer wel bereid ons te ontvangen 'to talk about history'.

you are not frisians, are you ?

Na dit overrompelende welkomstwoord op de stoep van het rustiek gelegen landhuis Elshieshields, een moment om ons te verfrissen en de nodige versterkingen, kwamen we tot de navolgende conversatie.

Runciman werd in 1903 geboren in een Schots aristocratisch milieu en genoot een typisch Engelse opleiding. Wij vroegen ons af in hoeverre zijn opleiding invloed had gehad op zijn keuze voor de geschiedenis:

R.: Er is invloed van je opvoeding, maar mijn opvoeding is niet te vergelijken met die van tegenwoordig. Wij hadden thuis een gouvernante - 'a good highland Scottish lady' - die helemaal niet geïnteresseerd was in wiskunde, maar des te meer in talen. Nu kende ik al Frans voor ze kwam, omdat we daar toenertijd vroeg mee begonnen. En zij voegde daar Latijn aan toe, toen ik zes was en Grieks toen ik zeven was. Ik hield niet zo van Latijn, hoewel het goed werd onderwezen; ik werd echter meteen gegrepen door het Grieks, hetgeen ik combineerde met een romantische liefde voor de Middeleeuwen. Tegen de tijd dat ik acht of negen was ging mijn belangstelling vooral uit naar de Griekse Middeleeuwen.

Wij: Waar kwam Uw belangstelling voor de Middeleeuwen vandaan?

R.: "Sheer romanticism".

Wij: Dat wordt toch tegenwoordig niet beschouwd als een wetenschappelijke basis voor de geschiedenisstudie?

R.: Zeker, op het moment dat je zegt dat je geschiedenis studeert omdat je

het leuk vindt, wordt je uitgelachen. Dat schijnt de slechtste reden te zijn volgens moderne maatstaven. Maar ik vind het nu eenmaal leuk.

Wij: Had U al belangstelling voor Griekse geschiedenis voor U bijvoorbeeld Gibbon had gelezen?

R.: Ik had al vroeg de pest aan Gibbon: aan de ene kant verafschuwde ik hem, aan de andere kant bewonderde ik hem; ik lees hem nog steeds met plezier, hoewel ik bezwaar tegen zijn houding ten opzichte van Byzantium had. Bovendien vond ik Gibbon niet romantisch genoeg. Een duidelijke stimulans tot onderzoek kwam uit de romans van Walter Scott over de kruistochten, die ik maar niet kón geloven. Hij laat je bijvoorbeeld Robert of Paris (1) verafschuwen, terwijl Scott wist dat hij ernaast zat. Ik wilde uitzoeken of dat inderdaad zo was. Afgezien daarvan ben ik als historicus een amateur in de meest letterlijke betekenis van het woord.

Wij: Maar vanwaar deze bijzondere belangstelling voor Byzantijnse geschiedenis die uit Uw gehele oeuvre blijkt?

R.: Welnu, Byzantium is Middeleeuws Griekenland! Ik heb altijd graag willen weten wat er vervolgens gebeurt in de geschiedenis, i.c. na de klassieke oudheid.

Ik genoot de conventionele Britse upper-class opvoeding uit mijn tijd en ging naar een goede lagere school en vervolgens naar Eton. Daar kreeg ik een goede klassieke opvoeding en ver-

telden de leraren je over de glorie van het voorchristelijke 5e-eeuwse Athene. Daar geloofde ik niet zo in omdat zij er niet bij vertelden dat er zulke dingen als slavernij bestonden. Zij waren op hun manier ook romantisch.

Wij: Zij idealiseerden het?

R.: Neem nou bijvoorbeeld eens Gilbert Murray, die een heel boek schreef over de pracht van de Atheense beschaving zonder één keer de slavernij te noemen. Waarmee ik maar wil zeggen dat je de juiste proporties uit het oog kunt verliezen als je één idealistische romanticus bent.

Wij: Zaten er ook chauvinistische trekjes in dit soort opvoeding?

R.: Helemaal niet. Natuurlijk werd ons verteld over Britse, eigenlijk Engelse overwinningen, zoals Crécy en Agincourt (2), maar je moet niet vergeten, dat ik als Schot geboren ben (hoewel in Engeland) en de Schotten zich zeer bewust waren van de Orléans-fractie (3), zodat wij altijd tamelijk verheugd waren als de Engelsen door de Fransen werden verslagen. Misschien waren hun stijfbeugels beter!

Na een verblijf in Eton en Cambridge, later ook als 'Lecturer' werd Sir Steven in 1940 ingelijfd in de Britse diplomatieke dienst als pers-attaché in Sofia

Wij: Heeft Uw diplomatieke loopbaan Uw voorkeur voor Byzantijnse geschiedenis beïnvloed?

R.: O God nee, ik werd de oorlog ingesleurd, omdat ik de enige was die ze

konden vinden, die het Bulgaars beheerste. Ik begon te werken bij het 'Ministry of Information' en daarna werd ik door hun uitgezonden naar Bulgarije. Ik werd aanbevolen door mijn eerste leerling, niemand minder dan Guy Burgess. Deze werkte toentertijd tot mijn grote verbazing - omdat ik zijn (communistische - FW&AD) denkbeelden kende - bij het Ministry of Information. Hij wist dat ik Bulgaars kende en dus dank ik mijn diplomatieke carrière eigenlijk aan deze notoire verrader.(4)

Wij: U ging in 1941 naar Cairo.....?

R.: Toen de Duitsers Bulgarije binnenvielen werd ik overgeplaatst naar de Britse ambassade in Cairo. Mijn taak bestond uit het produceren van nieuwsuitzendingen voor de Egyptische radio in de verschillende Balkantalen. Na een aanval van dysenterie werd ik overgeplaatst naar Jeruzalem, waar ik een geweldige tijd had. Er bestond namelijk op dat moment een soort van 'Détente' tussen de Arabieren en de Joden, zodat je professoren van de Hebreeuwse universiteit kon uitnodigen om Arabische intellectuelen te ontmoeten. Deze professoren waren allemaal anti-zionistisch, omdat ze Arabieren van origine waren. Het laatste wat ze wilden was een soort 'White man's Israel'.

Verder keurde ik films voor Palestina en ik keurde er bijna geen één goed. De films druisten ofwel in tegen de ouderwetse moraliteit, ofwel tegen een of andere godsdienst of ze waren

politiek ongewenst. Daarnaast onderhield ik de verbindingen tussen de hoofden van de diverse religieuze groeperingen.

In 1942 werd Sir Steven hoogleraar in de Byzantijnse geschiedenis aan de universiteit van Istanbul.

Wij: Hoe kwam U in Istanbul terecht?

R.: Op een gegeven moment reed de toenmalige president van Turkije, İnönü (5), door Istanbul en plotseling zag hij een gebouw dat hij niet kende. Niemand in zijn gezelschap kon hem vertellen wat dat voor een gebouw was, totdat iemand zei, dat het een Byzantijnse kerk was. Maar İnönü wilde meer weten. Omdat niemand hem verder kon helpen en omdat er blijkbaar niemand in Turkije was die iets over Byzantium wist, besloot hij dat er een professor moest komen; het was nu eenmaal een onderdeel van de geschiedenis van zijn land. De minister van onderwijs wist ook niet wat hij er mee aan moest en richtte zich ten einde raad tot de Britse ambassadeur en daar zei iemand (dit keer eens geen leerling van mij): Runciman is de man!

En zo werd ik tot mijn grote woede uit Jeruzalem naar Istanbul overgeplaatst. Daar moest ik de Turken kennis bijbrengen van de Byzantijnse geschiedenis, terwijl ze er in feite niets van wilden weten; desalniettemin was Istanbul nog erg interessant in die laatste jaren van de oorlog en voor mij persoonlijk was het vrij aangenaam om drie jaar in die stad te wonen.

Wij: Turkije was min of meer neutraal in de oorlog?

R.: Het was neutraal, zeker. Op de universiteit gaf ik de kunstgeschiedenis samen met een Duitse Nazi-professor. We converseerden in het Frans - een compromis!

Wij: Laten we nu eens over gaan naar de theoretische kant van de geschiedenis... Volgt U de discussies op theoretisch gebied?

R.: Neen, ik heb er een hekel aan. Men maakt zoveel ophef over de filosofie van de geschiedenis; voor mij is geschiedenis gewoon geschiedenis. Zodra je er een filosofie op los laat, doe je al gauw de feiten geweld aan; kijk maar naar Toynbee. Tijdschriften over theoretische geschiedenis lees ik af en toe..... als ik in een masochistische bui ben. Aan het eind weet ik nooit waar het nu precies over ging; de auteurs maken dit zelf ook niet duidelijk. Volgens mij begrijpen ze het zelf ook niet.

Wij: Nu we het toch over Toynbee (6) hebben, als we Uw "Byzantine Civilization" lezen, vragen we ons af wat U onder beschaving verstaat?

R.: Zolang ik het met Toynbee niet ergens over eens hoef te zijn, vind ik alles goed. Ik weet eigenlijk niet wat Toynbee onder beschaving verstond en voor zover ik een eigen theorie heb, betreft het een tamelijk elitaire theorie. Wat me tegenwoordig het meest tegenstaat is het feit dat 'elite' een negatief begrip is geworden. Maar wie gaat de zaken regelen als er geen elite

is? Het enige patroon dat ik in de geschiedenis kan vinden is dat de beschaving voortschrijdt tot op een zekere hoogte en met beschaving bedoel ik dan alles, de kunsten en algemeen bewustzijn en waardering van het intellect. Wanneer dit een zeker niveau bereikt heeft, komen de barbaren, niet omdat zij de beschaving bewust willen vernietigen, maar omdat zij er in willen delen, maar dat lukt niet zo best, omdat barbaren nogal onhandig zijn, dus dan gaat alles bergafwaarts; kijk maar naar vandaag de dag.

Wij: Hoe staat U tegenover de Westerse Beschaving die is opgekomen in de 17e - 18e eeuw?

R.: Volgens mij begon de Westerse beschaving met de Renaissance, grotendeels beïnvloed door Byzantium overigens, en eigenlijk ben ik het hierin eens met mijn oude vriend G.M. Trevelyan (7) die van mening was, dat de 18e eeuw over het geheel genomen de meest beschaafde periode was in de geschiedenis van de mensheid; niet omdat de hele wereld toen beschaafd was, maar omdat de heersende klassen toen beschaafd waren. Dat is de crux, tegenwoordig zijn de heersende klassen niet beschaafd, kijk bijvoorbeeld maar eens naar Carter.....

Wij: Wat zijn volgens U de plichten en taken van een historicus? U zegt zelf: "To write history is to attempt to record in one sweeping sequence the greater events and movements that have swayed the destinies of man" (8) en "The historian has his personal tastes and sympathies, but erudition will not produce understanding, unless it is

tempered with tolerance and freed from prejudice" (9).

R.: Wat kan ik hier nog aan toevoegen, misschien dat we allemaal gevangenen zijn van onze tijd. Zo vertelt Gibbon (10) je bijvoorbeeld in veel opzichten meer over de 18e eeuw dan over het verval van het Romeinse Rijk. Desalniettemin durf ik te zeggen, misschien een beetje arrogant, dat ik niet typisch ben voor mijn tijd,.....aan de andere kant weer wel....., want daar leef ik nu eenmaal in.

Wij: Dit lijkt wel op hetgeen Peter Gay in zijn "Style in History" (New York, 1974) doet...

R.: Toch vind ik dat de historicus ernaar moet streven boven zijn eigen tijd te staan. Ik weet niet of dat mogelijk is; het valt te proberen. Ik bedoel, dat het Gibbon nooit zal zijn opgevallen dat hij wel eens niet in de meest beschaafde eeuw kon leven. Wij daarentegen verkeren in de gelukkige omstandigheid dat we beseffen dat we in een eigenaardige tijd leven die helemaal niet zo beschaafd is. Dat maakt het misschien gemakkelijker.

Wij: Nu we het toch over stijl in de geschiedenis hebben, kunt U iets zeggen over Uw eigen werkwijze?

R.: Wat moet ik daarop zeggen? Op een gegeven ogenblik besluit ik, dat ik ergens een boek over wil schrijven en als het af is, geeft de Cambridge University Press of een andere 'nice obedient Press' het uit. Wat ik heel erg belangrijk vindt, is schrijven, iets

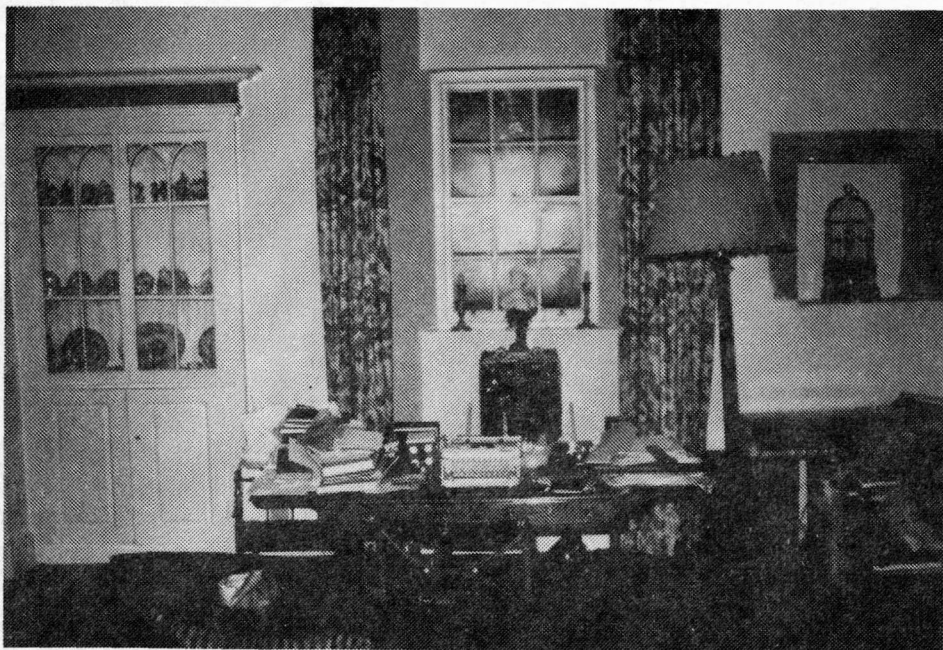
dat tegenwoordig in historische kringen helemaal uit de mode is geraakt. Er zijn zelfs recensies over mijn werk verschenen, waarin mij 'meretricious fine-writing' (opzichtig mooi-schrijverij) wordt verweten. Toch vind ik dat geschiedenis een deel van literatuur moet zijn. Naast de afschuwelijke tragedie-schrijvers uit de 18e en begin 19e eeuw in dit land, zijn de belangrijkste literaire reuzen alle historici, zoals Gibbon en Macaulay. (11) Maar daarna trad er een verschuiving op en begon men de Duitsers te imiteren, hetgeen de leesbaarheid niet ten goede kwam. En zo werd het verwerpelijk om je druk te maken over het schrijven van geschiedenis. Toch waren er lichtpuntjes, neem nu bijvoorbeeld eens Maitland (12) die prachtig schreef over zo'n saai onderwerp als constitutionele geschiedenis. Hij schrijft zo

goed, dat je het met plezier leest. Bury (13) vond dat je goed moest schrijven, hoewel hij de geschiedenis wel als een wetenschap op zich zag. Ik ben van mening dat een slecht geschreven boek niet geschreven moet worden, zeker daar waar je bij geschiedenis bezig bent met interpretatie.

Een boek is pas goed, wanneer het gemakkelijk leest en goed hardop gelezen kan worden. Als ik schrijf - altijd direct op de typemachine - typ ik in spreektempo en mompel ik, totdat ik de juiste balans en klank gevonden heb. Als de klank niet goed is, kun je dat zien.

Wij: Uw boeken vertonen de juiste balans tussen een goedlopend verhaal en de hoeveelheid feitenmateriaal, waardoor ook de geïnteresseerde leek in staat is het te lezen.

R.: Dat is toch logisch? Zijn 'history' en 'story' eigenlijk niet hetzelfde

Sir Steven's studeerkamer

woord? Elke geschiedenis moet een beschrijving van situaties en dergelijke zijn, en niets leest makkelijker dan een verhaal. Maar ik ben me heel goed bewust dat ik door veel van onze jonge historici als een amateur in de meest negatieve zin van het woord wordt beschouwd. Ik beschouw mezelf evenwel als een amateur in de goede zin van het woord; ik zit er dan ook niet mee. Gelukkig heb ik nooit enige academische ambities gehad: "I can afford to write to please myself".

Wij: Bent U in Uw stijl ook door iemand beïnvloed?

R.: Nee hoor, elk goed opgevoed Brits kind is opgegroeid met de werken van Beatrix Potter; mijn hele stijl is op haar gebaseerd. Zij schreef heel simpel Engels met zo nu en dan een opvallende woordkeus of zinsnede, waar kinderen en eigenlijk iedereen, gek op zijn en is: "Best writer of English that's ever been!!"

Wij: Hoe komt U aan het materiaal voor Uw boeken?

R.: Ik begin met me vrij algemeen en snel in te lezen, maar als het op schrijven aankomt wil ik alle boeken om me heen hebben liggen; eigenlijk wil ik van te voren niet te veel weten. Op het moment dat je schrijft weet je pas werkelijk wat je wilt zeggen, daardoor krijg je een zeer directe stijl. Ik werk niet met kaartenbakken of zo, "I am wildly unmethodical". Ik heb een vrij goed visueel geheugen, maar zo af en toe weet ik, als ik iets goeds lees, nog wel

op welke bladzijde het stond, maar niet meer in welk boek. "That can be awful".

Runcimans hoofdwerk is nog altijd - in 1980 voor de zoveelste keer herdrukt - zijn "History of the Crusades", waarmee hij de visie op de kruistochten drastisch wijzigde, omdat hij als één van de eersten zich mede baseerde op Griekse, Bulgaarse, Turkse, Armeense etc. bronnen, terwijl men zich daarvoor meer op de Latijnse (westerse) bronnen oriënteerde.

Wij: Als U over de kruistochten schrijft, vindt U zich altijd op over het bloedvergieten.....

R.: Net zoals de meeste beschaafde mensen hou ik niet van wreedheid. De kruisvaarders waren nogal wreed. Ik vond dat het hoog tijd werd dat er een einde kwam aan het romantische waas rondom de kruistochten. Ik vind het gebruik van het woord kruistocht een versluijrende uitdrukking voor wat de kruisvaarders werkelijk deden. Het was Thomas Jefferson die het woord voor het eerst in die betekenis gebruikte - iets wat ik hem nooit heb vergeven. Ik beschouw de kruistochten als de laatste en de ergste van de barbaarse invasies.

Wij: Uit Uw "History of the Crusades" blijkt dat we Byzantium kunnen beschouwen als een bondgenoot van de kruisvaarders in 1096. Een bondgenoot evenwel die meer en meer geïrriteerd raakte en vervreemde van het Westen, juist door de confrontatie met de kruisvaarders. Is dit anti-byzantinisme niet veel meer een culturele stroming dan werkelijke vijandigheid?

R.: Volgens mij is er een overeenkomst met wat de Engelsen van de Amerikanen vonden in de Tweede Wereldoorlog. Wij wisten allemaal dat ze voor dezelfde

zaak streden, "but God, how barbaric they were!"

Een sleutelpositie in deze kwestie werd ingenomen door de Byzantijnse keizer, die terecht bezorgd was over de positie van Byzantium. Hij was erg blij dat hij hulp kreeg tegen de Turken, maar bemoeide zich bewust niet met de inname van Palestina. Dit in tegenstelling tot de kruisvaarders, want die wilden immers het Heilige Land veroveren op de Fatamiden (15). Dezen bestuurden Palestina eigenlijk op zeer tolerante wijze, maar werden hierin gestoord door de Turken. Eigenlijk was er altijd al vijandschap aanwezig. Dat doet me denken aan dat afgrijpselijke liedje "The more we are together, the happier we'll be" uit de Tweede Wereldoorlog. Dat is nu precies het omgekeerde van wat er gebeurde; Oost en West in Europa konden uitstekend met elkaar opschieten, zolang zij maar niet te veel van elkaar zagen. "It just didn't work".

Wij: Vanwaar Uw affiniteit met de Grieken, Griekse cultuur etc.?

R.: Ik weet het eigenlijk niet precies .....de taal heeft iets verschrikkelijk sympathieks, hoewel ik mij afzette tegen het 5e-eeuwse klassieke Grieks. Bovendien vind ik bijvoorbeeld Phidias één van de afschuwelijkste beeldhouwers uit de geschiedenis. Ik houd wel van bijvoorbeeld de vroeg-Griekse literatuur, zoals Homerus en Sappho en uit de latere periode van het vroege christendom de Griekse kerkvaders, zo-

als de 'Cappadocian Fathers' (16).

Ik ben niet zo weg van de klassieke humoristische schrijvers, - humor is zo tijdgebonden - : "Shakespeare's comedies are so terribly unfunny".

Wij: Vervolgens wilden wij U vragen over het belang van de Byzantijnse wetenschapsbeoefening. In Uw "Fall of Constantinople", pagina 190, zegt U dat er een hoop klassieke Griekse kennis onbekend zou zijn gebleven zonder de Byzantijnse commentaren, maar in Uw "Byzantine Civilization", pagina 297, constateert U ook, dat wat we van Galenus en Aristoteles weten, hoofdzakelijk via Saraceense kanalen, dus Spanje, tot ons is gekomen. Ligt hier een contradictie?

R.: Nee, men hoorde in het Westen eerst van Aristoteles door de Arabieren. Maar plotseling realiseerde men zich dat dezelfde kennis ook uit Byzantium verkregen kon worden. Door de Westerse afkeer van de Grieken koos men voor het Arabische kanaal. Van Aristoteles bijvoorbeeld kreeg men via de Arabieren vooral het natuurwetenschappelijke werk en niet zozeer het filosofische. Volgens kardinaal Bembo (17) was het werkelijke keerpunt in de filosofie, toen een Venetiaanse Griek, Nicolas Laonicus Thomaeus, college begon te geven over Aristoteles aan de universiteit van Padua (18). Hij maakte daarbij alleen gebruik van de Griekse commentaren.

Wij: Vervult de 'Renaissance van de 12e eeuw' hierin ook een rol?

R.: Niet direct, de Byzantijnen hadden via Sicilië meer een artistieke invloed. De klassieke Griekse kennis

verschijnt eigenlijk pas in de 13e eeuw via de Arabieren; in de 12e eeuw begonnen al zijn twijfels te krijgen met betrekking tot de menselijke kennis, zie bijvoorbeeld Abelardus (19).

Wij: Wat denkt U van de toekomst van de byzantinistiek, gezien het feit dat steeds minder mensen in staat zijn de bronnen in de originele taal te lezen?

R.: Ja, dat is een heel probleem. Zolang men in de Westerse wereld weigert klassieke talen te leren, zullen we afhankelijk zijn van het Oosten en voor wat de Griekse teksten betreft van die die door de Grieken worden gepubliceerd.

Wij: Zo op het eerste gezicht bevat Uw oeuvre twee opvallende boeken: "The Anglican Initiatives on Christian Unity" en een werk over "The White Rajahs" op Borneo.

R.: Wat de "White Rajahs" betreft: ik vond dat ik eens iets anders moest proberen en bovendien werd ik gevraagd door het koloniaal bestuur van Serawak. Afgezien daarvan is het verhaal van de "White rajahs" tamelijk fascinerend, omdat het veel overeenkomsten vertoont met de geschiedenis van de kruisvaarders en de Byzantijnen. Als het me één ding leerde, dan was het wel, dat ik geen Nieuwe Geschiedenis wist te schrijven. Toen het op schrijven aankam bleek dat mijn morele principes zich niet verenigen lieten met het schrijven over hoofdpersonen die nog in leven waren, of directe familierelaties daarvan.

Wat de "Anglican Initiatives" betreft: mijn religieuze achtergrond is

Calvinistisch, i.c. Schots Presbyteriaans, Historisch ben ik geïnteresseerd in de orthodoxe kerk en ik ben ook 'Great Orator of the Great Church of Constantinople', een eer die mij toebedeeld werd door wijlen patriarch Athenagoras. Behalve het feit, dat ik de meeste Anglicaanse hoogwaardigheidsbekleders ken, heb ik geen enkele band met de Anglicaanse kerk. Ik heb me bij het schrijven dan ook meer laten leiden door mijn voorkeur voor het Grieks-orthodoxisme.

Wij: Hebt U ook nog andere interesses binnen de geschiedenis, afgezien van Byzantijnse kunst, cultuur etc.?

R.: Ik ben sowieso in Griekse geschiedenis geïnteresseerd, en vooral in de periode die de Grieken 'turcocratia' noemen (20). Deze periode interesseert mij enerzijds omdat ze de verbinding legt tussen de Byzantijnse en de moderne Griekse en Balkanwereld, maar anderzijds omdat het aantoonde hoe een onderworpen volk eeuwen van behandeling als tweede-rangsburgers heeft doorstaan. Daarnaast ben ik bijzonder geïnteresseerd in Schotse geschiedenis, maar wat zouden de Schotse historici gebelgd zijn, als ik daar op deze leeftijd nog eens zou beginnen.

Tenslotte vind ik het heel aardig om heiligenlevens te lezen, omdat ze een menselijk aspect hebben en je je moet realiseren dat ze voor een bepaald publiek werden geschreven, net zoals kasteelromans de moeite van het bestuderen waard zijn. Juist het publiek waarvoor ze geschreven werden maakt ze

interessant.

Na eerst gevraagd te hebben naar Run-cimans visie op Toynbee's geschiedfi-losofie, legden wij hem nu de vraag voor wat hij vond van diens laatste boek over de Byzantijnse keizer Constantinus Porphyrogenitus.

R.: Een heel aardig boek in sommige opzichten, vooral waar het de beschrij-ving van de leger-organisatie betreft. Maar wanneer hij het over de Byzantijn-se beschaving in het algemeen heeft, slaat hij de plank mis; vooral omdat hij geen flauw idee heeft van de reli-gieuze opvattingen in Byzantium. Een voorbeeld hiervan. Toynbee vertelt je hoe bekrompen hij de Byzantijnse kro-niekschrijvers vindt omdat zij het niet goedkeurden dat hun keizer, - die de gewoonte had om in vermomming door de stad te scharrelen - met de gewone man omging en zelfs met hem at. Maar waar het om gaat, is dat de Byzantijnen dit zelf afkeurden, immers de keizer was de plaatsvervanger van God op aarde. De Engelse koninklijke familie zou hier lering uit kunnen trekken. Toynbee be-greep zulke dingen verkeerd en daar komt nog bij dat hij vreselijk slecht Engels schreef.

Wij: Kunt U zich voorstellen, waarom zo iemand op het eind van z'n leven zo'n biografie schrijft van een Byzan-tijnse keizer?

R.: Om eerlijk te zijn, had hij dit werk al eerder geschreven en de draad weer opgepakt. Maar zijn werkelijke verdien-ste was, dat hij inzag dat geschiedenis wereldomvattend is. Zijn tekortkoming was, dat hij een theorie had waar alles

in moest passen. Maar wil je een wereld-omvattende geschiedenis schrijven, dan moet je meer weten dan een mens alleen redelijkerwijs kan bevatten. Toen de eerste delen van zijn "Study in History" dan ook uitkwamen, zeiden wij allemaal: heel interessant, maar hij zit er wel mooi naast, wat mijn periode betreft. En eigenlijk kwam je niemand tegen wiens periode hij juist had behandeld. Zijn werk sloeg vooral aan in Amerika, totdat hij echter de Joden begon aan te vallen.

Wij: Wat vindt U van Duby (21)?

R.: Het probleem met de Franse histori-ci is de taal. Frans is een prachtige taal, maar de elegantie van de taal doet de feiten soms geweld aan. Een in-teressant verschil tussen het Engels en het Frans is dat 'vulgarisation' in het Frans heel normaal is, maar in het Engels vulgair. Nu zijn Frans en heel goed in het populariseren, dat wil zeggen op een simpele en begrijpelijke manier schrijven voor het grote publiek. Dat is iets dat we in Engeland nooit gekend hebben. Neem nu bijvoorbeeld eens Lady Antonia Fraser (22), die voor een groot publiek schrijft, maar geen benul van geschiedenis heeft.

Wij: Er wordt wel eens gezegd, dat Uw werk een soort herziening is van het oeuvre van Grousset, waarbij U de ty-pisch Frans-chauvinistische trekjes er uit hebt gehaald.....

R.: Groussets werk is een goed geschre-ven prima handboek, maar tevens "La mission civilisatrice de la France" en

hij had geweldig de pest aan Turken. Daarentegen dweept hij met de Armeniërs en vooral Mongoliërs. Toen hij eens op een diner in Parijs aanwezig was, werd hij voorgesteld aan de vrouw van de Italiaanse ambassadeur. Ze was een Russische en stamde rechtstreeks af van Djenghis Khan, - ik was erbij- zodra Grousset dit hoorde stond hij op, knielde voor haar en kustte haar hand. Nou, zij had het niet meer!

Als ik keek naar wat Grousset (23) geschreven had, als ik iets gepubliceerd had, dan viel mij op, dat onze visies overeenkwamen. Logisch natuurlijk, we gebruikten dezelfde bronnen. Grousset kende alleen Frans en Latijn en was dus ook voor het Grieks afhankelijk van vertalingen. Hij schreef ook over Armenië zonder een woord Armeens te kennen en je vindt dan ook wel een vertalingsfouten.

Wij: Zou U tenslotte iets over Uw leermeester Bury kunnen vertellen? Waarom wilde hij bijvoorbeeld geen leerlingen?

R.: Hij wilde dat gezeur aan z'n hoofd niet; maar hoe dan ook, iemand vertelde hem over dat nare ventje, dat hem wilde spreken, zodat hij mij wel moest ontvangen. Hij deed z'n uiterste best om mij te ontmoedigen en vroeg keer op keer of ik wel goed besepte hoe moeilijk het was. Bovendien vond hij de beheersing van de Slavische talen een eerste vereiste voor de bestudering van de Byzantijnse geschiedenis. Dus zei ik met gepaste eerbied dat ik Russisch kon lezen. O, zei hij en vanaf dat moment nam hij me serieus. Overtuigd van het feit dat het

mij menens was, vroeg hij mij voor welke periode ik een voorkeur had. Als je werkelijk Russisch kunt lezen, kun je ook Bulgaars lezen, zei hij en vervolgens sleepte hij twee enorme folianten aan met artikelen van een Bulgaarse professor Zlatarsky en zei: "Kom over tien dagen maar eens terug en vertel maar eens wat je er van denkt!" Het was echter onmogelijk hem te ontmoeten. Als je namelijk een briefje naar hem thuis stuurde, werd dit altijd vernietigd door mevrouw Bury, die het niet goed vond dat hij lastig werd gevallen. Ik heb mij dan ook vaak afgevraagd, waarom ik geen antwoord kreeg, totdat iemand mij vertelde dat mevrouw Bury hier de oorzaak van was. Maar toen ontdekte ik dat hij elke middag dezelfde wandeling maakte langs de oevers van de Cam en daar onderschepte ik hem dan met een aantekeningenboek. Ik vroeg daar honderduit en omdat hij een fotografisch geheugen had, zei hij waar ik het kon vinden en dat schreef ik dan snel op. Jammer genoeg duurde dit maar één semester omdat ik ziek werd. Toen ik na een jaar terugkeerde in Cambridge was hij overleden.

Wij: In Nederland hebben wij niet zulke historici.....

R.: Nou, jullie vergeten Huizinga. Hij schreef geschiedenis zoals het geschreven moet worden. Bij hem speelde stijl ook een grote rol, en daarom voel ik een duidelijke verwantschap.

Wij: Kunt U iets vertellen over Uw laatste boek, dat wij aangekondigd zagen in Times Literary Supplement?

R.: Ik voelde me moreel verplicht een boek te schrijven over de kloosterstad Mistra op de Pelopponnesos. Het is eigenlijk één van de mooiste plaatsen om in Griekenland te bezoeken, vanwege z'n gaafheid. En bovendien heeft men er een straat naar mij genoemd. Zodoende heb ik een soort veredelde toeristengids geschreven en ik hoop dat daardoor vele mensen er naar toe zullen gaan en er geld komt voor restauratie.(24)

noten

1. Sir Walter Scott, Count Robert of Paris, Londen, 1832.
2. Slag bij Crécy, 26 augustus 1346. De Engelsen onder Edward III versloegen de Fransen onder Philips IV. Slag bij Agincourt, 25 oktober 1415. De Engelsen onder Henry V versloegen de Fransen. Beide veldslagen waren onderdeel van de Honderdjarige Oorlog.
3. Orléans fractie, streefde in de Honderdjarige oorlog naar de suprematie in Frankrijk en sloot soms bondgenootschappen met de Schotten tegen de Engelsen.
4. Burgess, Guy, één van Englands hoogverraders in de Tweede Wereldoorlog, samen met Philby en Blunt, die onlangs werd ontmaskerd. Dit driemanschap wist redelijk hoge posities te verkrijgen binnen de Britse veiligheidsdienst, ondanks openlijke communistische sympathieën. Zij spioneerden voor de U.S.S.R.
5. İnönü, İsmet. 11 november 1938, opvolger van Kemal Atatürk als president en als leider van de Republikeinse Volkspartij. In de Tweede Wereldoorlog bewaarde hij, ondanks een alliantieverdrag met Engeland en Frankrijk, een stricte neutraliteit.
6. Toynbee, Arnold (14-4-1889 - 22-10-1975). Deze Engelse historicus werd wereldberoemd door zijn poging tot het schrijven van een universele geschiedenis, getiteld A study in History, waarin hij in 12 delen, die tussen 1934 en 1961 verschenen, het ontstaan, de groei, het verval, maar vooral de ondergang van vergane en nog bestaande beschavingen schetste. Geschiedenis was volgens hem alleen te begrijpen door te kijken naar "Civilizations"; na de eerste zes delen kwam het zwaartepunt op de religie te liggen.
7. Trevelyan, G.M. 1876-1962. Hoogleraar te Cambridge en Durham. Hij beschouwde de geschiedschrijving zowel als wetenschap en als kunst. Zijn talrijke publikaties zijn zowel wetenschappelijk als literair van hoog gehalte. Zijn belangrijkste en meest gelezen werken zijn History of England (1926) en English Social History (1946).
8. Runciman, S. A History of the Crusades, dl. I, 13.
9. Runciman, S. The Great Church in Captivity, 9.
10. Gibbon, Edward (8-5-1737 - 16-1-1794). Deze beroemde Engelse historicus werkte van 1773-1783 aan zijn monumentale hoofdwerk History of the Decline and Fall of the Roman Empire; een typisch voorbeeld van de Verlichtingshistoriografie. Hij baseerde zich op bronnenonderzoek waarbij hij in de klassieke Romeinse geschiedschrijver Tacitus zijn grote voorbeeld zag. Zeer boeiend is de parallel die Gibbon zag tussen de Romeinse en zijn eigen tijd qua onredelijke belastingheffing en de decadentie, luxe, corruptie en verdeeldheid van de aristocratische regerende klasse. Door zijn beheersing van de Engelse taal kon Gibbon zijn cynische kijk op de geschiedenis uitleven, hetgeen resulteerde in zijn veelgeroemde stijl.
11. Macaulay, T.B. (25-10-1780 - 28-12-1859). Engelse geschiedschrijver en auteur van History of England (4 dln. 1848-1861). Hij beschikte over een enorme hoeveelheid feitenmateriaal, waaruit hij tamelijk subjectieve, liberaal getinte conclusies trok. Dit werk behoorde tot de meestgelezen werken van de negentiende eeuw.
12. Maitland, F.W. (28-5-1850 - 19-12-1906). Engels rechtsgeleerde en historicus. Auteur van de Constitutional History of England (1908)

- Door zijn levendige fantasie, concrete historische verbeelding en geestige stijl maakte hij zelfs constitutionele geschiedenis tot een leesbaar onderwerp.
13. Bury, J.B. (16-10-1861 - 1-6-1927). Engels klassiek filoloog, later historicus. Hij was de ontwerper van de Cambridge Ancient History en Cambridge Medieval History. Tot zijn werken behoren: History of the Later Roman Empire (1889), History of Greece to the Death of Alexander the Great (1900) en de History of the Eastern Roman Empire, 802-867 (1912).
  14. Beatrix Potter (1866-1943). Engels schilderes en schrijfster van fantastische kinderboeken, die in vele talen werden vertaald.
  15. Fatimiden, de heersende dynastie over Egypte van 969-1171. Een groot deel van Syrië en Palestina stond ook onder de macht van de Fatimiden, maar zij werden verdreven door de Seldjoeken en de kruisvaarders.
  16. Cappadocian Fathers, de naam gegeven aan 4e eeuwse Christelijke theologen.
  17. Kardinaal Bembo, Pietro (1470-1547). Italiaans humanist, dichter en taal-filosoof en sinds 1539 kardinaal. Was afkomstig uit Byzantium.
  18. Nicolaus Laonicus Thomaeus, een Griek uit Epirus, hoewel geboren te Venetië, die in 1497 in Padua over Aristoteles begon te doceren. Hij studeerde bij Chalcondyles, de eerste hoogleraar Grieks in Venetië.
  19. Abelardus (1079- 21-4-1142). Eén van de belangrijkste stuwende krachten achter de ontwikkeling van de scholastieke methode en de introductie van de dialectiek bij de theologie-studie. Hij werd berucht door zijn Sic et non, een instructieboek voor het theologisch onderwijs. Zijn methode was als volgt: Door twijfel tot vraagstelling en door vraagstelling tot begrip van de waarheid komen. Omdat hierdoor het gezag van de kerkelijke autoriteiten ondermijnd werd kwam hem dit te staan op verschillende veroordelingen wegens ketterse denkbeelden.
  20. Turcocratia. Vermoedelijk bedoelt Runciman hiermee de periode na de val van Constantinopel. Toen kwam de Turkse overheersing van Griekenland. Runciman vindt dat deze periode in de historiografie erg slecht behandeld is en dat is daarom zo jammer, omdat het idee van het Hellenisme bleef voortbestaan en zich zelfs met hulp van de Orthodoxe Kerk verder ontwikkelde.
  21. Duby, Georges. Frans historicus uit de Annalenschool. Belangrijke werken: Des sociétés médiévales (1971), Guerriers et paysans, VII-XIIe siècle (1973), Hommes et structures du Moyen Age (1973).
  22. Lady Antonia Fraser, Schots historica en veelschrijfster die vele populair-wetenschappelijke en uitputtende biografieën schreef, o.a. van Cromwell en Mary, queen of Scots.
  23. Grousset, R. (5-9-1885 - 12-9-1952). Frans historicus, o.a. van de kruistochten: Histoire des Croisades et du Royaume Franc de Jérusalem, 3 dln. 1934-1936. Was ook lid van de Académie Française sinds 1947.
  24. Zie voor een uitgebreide bespreking van Runcimans laatste boek in het bijzonder en zijn stijl in het algemeen: "Waar laatste werd gekroond", door Kees Fens in de Volkskrant van 31 maart 1980.